

B/ Odluke stranih sudova i arbitraža

KUĆA LORDOVA /House of Lords/

Presuda od 28.III 1961.

Tsakiroglou et Co., Ltd. c/a Noble et Thorl, G.m.b.H.

Prodaja CIF - Ako nije što drugo ugovoreno, uobičajeni se put određuje prema stanju u vrijeme ispunjenja ugovora, a ako ga tada nema, bira se najrazumniji put, odnosno put koji je jedini upotrebljiv - Povećane troškove takova puta snosi CIF prodavalac

Stranke su, pored ostalog, uglavile, ugovorom o prodaji sudanskog kikirikija od Port Sudana CIF Hamburg, da se, u slučaju kad bi djelovanjem više sile bio onemogućen ukrcaj i prijevoz robe u određenom vremenu, ugovor smatra razriješenim.

Kako je g.1956. došlo do poznatih događaja oko Sueskog kanala, koji je bio zatvoren dulje od pola godine, prodavalac se pozvao na gornju uglavu i proglasio ugovor razriješenim, dok je kupac tvrdio da se ugovor mogao ispuniti prijevozom oko Rta Dobre nade, i tražio naknadu štete zbog neispunjenja.

Predmet se rješavao u dvije instancije pred arbitražom, a zatim u tri instancije pred redovnim sudovima. Kuća lordova, kao vrhovni sud, donijela je odluku u korist kupca, dosudivši mu naknadu štete.

Po mišljenju suda nema mjesta primjeni uglave o razrješenju ugovora, jer prodavalac nije ničim bio spriječen u predaji robe na prijevoz brodu koji bi ju vozio u Hamburg. Zbog zatvorenja Sueskog kanala prijevoz se mogao izvršiti samo oko Rta Dobre nade. Ta okolnost ne može prouzrokovati razrješenje ugovora, jer se njom ne mijenjaju bitno uvjeti ugovora. Sud drži da se prijevoz robe kod prodaje CIF, ako nije drukčije ugovoreno, mora izvršiti putem koji je uobičajen u času ispunjenja ugovora. Ako se taj put ne može upotrijebiti, prijevoz se mora izvršiti na način koji je u konkretnoj situaciji najrazumniji, a ako je upotrebljiv samo jedan put, tim putem. Svako povećanje prijevoznih troškova u tom okviru snosi prodavalac.

/LLLR 1961, str. 329-346/

K.S.

Bilješka. - Donosimo ovu presudu, jer je njom definitivno riješen spor o kojemu smo izvijestili već prikazom presude Carapanyoti c/a Green /br.4, str.27.ovog časopisa/, i presude Engleskog apelacionog suda o gornjem predmetu i u predmetu Gaon c/a Société Interprofessionnelle des Oleagineux Fluides Alimentaires /br.8, str.34. ovog časopisa/.

U presudi Carapanyoti zauzeo je sudac McNair stajalište da je put oko Rta Dobre nade toliko dulji od puta kroz Sueski kanal da ga stranke ne bi izabrale da su ga mogle imati na pameti u času sklapanja ugovora.

Naprotiv u predmetu Tsakiroglou, kako izabrani arbitar, tako Prizivno arbitražno vijeće, i zatim trgovački apelacioni sud - pređ koje je stvar došla po engleskim propisima, koji dopuštaju iznošenje pravnih pitanja, o kojima rješava arbitraža, pred redovne sudove, što u praksi znači da se vode dvije parnice - stali su na protivno gledište. Prema tome je Kuća lordova peti sud koji donosi odluku o tom predmetu, i ako se prije moglo govoriti o jedinstvenoj praksi, sad će sigurno to drugo gledište nadvladati, zbog čega se ponovo osvrćemo na predmet.

Iz debate pred Kućom lordova i iz literature iznosimo ove momente:

Presuda je utvrdila:

1/ Pošto stranke nisu ništa ugovorile, ne može se uzeti da su htjele da se prijevoz izvrši preko Sueza; taj put se nametao jer je bio običajan za prijevoz iz Port Sudana u Evropu, ali to ne znači da je on bitan element ugovora o prodaji;

2/ Što je običajno, ima se odrediti prema vremenu ispunjenja, a ne sklapanja ugovora; ako u to vrijeme nema običajnog puta mora se izabrati razumni put, a ako je samo jedan put upotrebljiv, taj put;

3/ Put oko Rta Dobre nade ne predstavlja bitnu izmjenu ugovora o prodaji; on bi mogao predstavljati takvu izmjenu prijevoznog ugovora, no taj se kupca kod prodaje CIF ne tiče;

4/ Izreka Prizivnog arbitražnog vijeća, da konkretni put /oko Rta Dobre nade/ "nije komercijalno ili bitno različit" od ispunjenja prijevozom kroz Sueski kanal, nije izreka o činjenici, već o pravu; zato je sud nadležan da sudi o njezinoj ispravnosti i nije na nju pravno vezan, ma da ona kao tvrdnja, koja se osniva na činjeničnom stanju i stručnom znanju arbitra, ima značajnu dokaznu snagu;

5/ Kupac se nije mogao pozvati na ugovorenu uglavu o razrješenju ugovora zbog više sile - a ne bi se mogao pozvati ni na opća načela o višoj sili; bez obzira na ugovor - jer nikakve zapreke nije bilo da se roba ukrca u Port Sudanu i pošalje u Hamburg.

U debati pred Kućom lordova istaknuto je da izmjene troškova predstavljaju normalnu pojavu u trgovini, i ako se stranke nisu posebno ogradile, njih snosi onaj na čiji teret padaju, dakle kod ugovora CIF prodavalac za prijevoz.

Kupac u konkretnom slučaju nije bio nimalo zainteresiran na rutu ni, u razumnim granicama, na trajanju prijevoza; roba sama nije trpjela od duljeg putovanja i od dvostrukog prelaska preko ekvatora, i to nitko nije ni iznio; a za prodavaoca povećanje troška nije razlog za razrješenje ugovora. Općenito se doktrina o razrješenju mora primjenjivati u vrlo uskim granicama.

U vezi s tim može se dodati napomena Wortleya, u članku "The Need for more Uniformity in the Law Relating to the International Sale of Goods", u International and Comparative Law Quarterly, Supplementary Publication No.1 /1961/ pod naslovom "Legal Problems of the European Economic Commission and the European Free Trade Association", str.54 - da engleski sudovi nerado dopuštaju pojedinoj ugovornoj stranci da se riješi preuzete obveze samo zato što je njeno ispunjenje postalo teže ili skuplje, i da je u tom smjeru njemačko pravo možda elastičnije, jer dopušta "oslobodjenje dužnosti iz obveze za koju se smatra da je postala preteška". Englesko gledište da se ugovorna stranka može osloboditi samo ako je izmjena obveze tako bitna da se može reći da stranka to uopće nije ugovorila - *non haec in foedera veni* - kao da se javlja i u čl.85. Haškog nacrtu uniformnog zakona o međunarodnoj prodaji robe, koji oslobadja stranku obveze ako je nastala zapreka koju ona "prema namjeri stranaka u vrijeme sklapanja ugovora nije morala imati pred očima, niti ju je morala ukloniti ni svladati".

Izmjena puta, istakli su dalje suci, može biti u odredjenim okolnostima relevantna za prijevozni ugovor, ali u pravilu ona to nije za ugovor o prodaji.

Uostalom ni sam prodavalac nije osnivao svoju tvrdnju da je ugovor razriješen na povećanju troškova, već isključivo na tom da je put oko Rta Dobre nade nešto bitno različito od prolaska kroz Sueski kanal, i da je samo posljednji bio ugovoren.

Medjutim prodavalac je po ugovoru bio jedino dužan da nadje brod koji će putovati upotrebljivim i u onom času razumnim putem - makar i ne uobičajenim, - da plati vozarinu i dobije teretnicu, i da dokumente preda kupcu. Sve je to mogao učiniti i prijevozom oko Rta Dobre nade, jer je to bilo razumno u trgovačkom smislu. "Čovjek može obično izlaziti na prednja vrata svoje kuće radi izvršavanja svojih zadaća; no ako su prednja vrata zatvorena, teško bi se mogao opravdati što nije izišao na stražnja vrata". Običaj i razum dopunjuju ugovor stranaka, u kojemu ništa konkretno nije uglavljeno o putu kojim treba da se izvrši prijevoz - kao što ti elementi uopće stalno dopunjuju trgovačko pravo. Ugovor bi se mogao razriješiti samo ako bi ispunjenje predstavljalo nešto bitno različito od onoga što je ugovoreno, a ne ako je ispunjenje samo otežano ili neočekivano skuplje. U konkretnom

slučaju vozarina je porasla od £ 7 10 s po toni kroz Suez za 25% za mjesec dana, a zatim za 100%, za put oko Rta Dobre nade, dok je tržišna vrijednost robe iznosila £ 68 15 s po toni.

Može se dakle zaključiti: s izloženog gledišta prodavalac CIF ne može odustati od izvršenja samo zato što je vozarina neočekivano porasla, a sama izmjena puta ne može prema kupcu biti razlog za razrješenje ugovora, ako ne povlači neke druge, konkretne i bitne posljedice.

N.K.

ENGLJSKI APELACIONI SUD

Presuda od 16.II 1961.

Union of India c/a Compania Naviera Aeolus, S.A.

Plaćanje naknade za prekostojnice u slučaju izbijanja štrajka nakon isteka stojnica · Posljedice "Centrocon" klauzule o štrajku - Značenje termina "vrijeme za ukrcavanje ili iskrcavanje" - Odgovornost primaoca tereta za prekostojnice za vrijeme trajanja štrajka

Tužitelj, Union of India, u konkretnom slučaju primatelj tereta žita, prevoženog na brodu tužene pomorske kompanije "Compania Naviera Aeolus", S.A., traži da sud utvrdi da tužitelj nije dužan tuženom platiti naknadu za prekostojnice za dane na koje je brod tuženog "Spalmatori" stajao u luci Bombay zbog nemogućnosti tužitelja da nadje odgovarajuću radnu snagu za iskrcavanje tereta zbog štrajka.

Prvostepeni sud odbio je utvrditi da tužitelj ne bi bio dužan platiti brodaru tj. tuženom naknadu za prekostojnice, već je naprotiv donio presudu u korist tuženog. Apelacioni sud je po žalbi tužitelja preinačio prvostepenu presudu i riješio u korist tužitelja.

Brod tužitelja stigao je u luku Bombay na iskrcaj žita, a vrijeme stojnica je prema ugovoru isteklo dana 2.VII 1957.godine u 13 sati i 56 minuta. Do tog časa teret nije u cijelosti iskrcan već je iskrcavanje nastavljeno do 5.VII. Toga dana u 7 sati izjutra u luci je izbio štrajk, koji je trajao do 13.VII do 5 sati poslije podne. Tužitelj tužbom traži da sud utvrdi da on nije dužan platiti prekostojnice za ono vrijeme /8 dana i 10 sati/ za koje je vrijeme trajao štrajk, dok je nesporno da iste mora platiti za vrijeme nakon isteka stojnica, tj. nakon 2.VII u 13 sati i 56 minuta.